

**A NATO-tagság és a közvetlen külföldi befektetések (FDI)
kapcsolata Albánia esetében**

Does NATO Membership Increase FDI?
The Case of Albania

HARANGOZÓ DÁNIEL

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Ármás Julianna, Németh Ferenc

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Harangozó Dániel, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2021.66>

Összefoglalás: Az elemzésben a közvetlen külföldi befektetések (FDI) fontosabb trendjeit vizsgáljuk Albániában a NATO-hoz való csatlakozást követően, és arra a kérdésre keressük a választ, hogy a csatlakozás után – hasonlóan a NATO-hoz 1999-ben és 2004-ben csatlakozó országokhoz – tapasztalható volt-e a FDI mértékének jelentős növekedése. Következtetésünk szerint a csatlakozás pozitív hatást gyakorolt az ország külföldi befektetők általi megítélésére, de hatása az FDI-beáramlásra elmaradt a két fent említett bővítési kör után tapasztalhatótól.

Kulcsszavak: NATO-bővítés, FDI (közvetlen külföldi befektetések), politikai kockázat, intézményi minőség, Nyugat-Balkán, Albánia

Abstract: *In this paper we review the main FDI (foreign direct investment) trends in Albania after NATO accession, and aim to answer the question whether there was a significant increase of FDI into the country after that accession, similarly to the countries which joined NATO in the 1999 and 2004 enlargement rounds. According to our conclusions NATO membership had a positive effect on foreign investor perception of the country, but the effect on FDI inflows was less strong than that experienced in the above mentioned two enlargement rounds.*

Keywords: *NATO enlargement, FDI, political risk, institutional quality, Western Balkans, Albania*

BEVEZETÉS

A NATO-hoz való csatlakozást az elmúlt három évtizedben – a politikai kockázat csökkenése és a politikai stabilitás erősödése révén – a szakmai közvélemény a külföldi közvetlen befektetéseket ösztönző tényezőnek [tartotta](#) a közép- és kelet-európai régióban. Ezen feltevés alapjául az észak-atlanti szövetség 1999 és 2004 évi bővítései¹ szolgáltak, amikor az akkor csatlakozott országokban a csatlakozást követően valóban jelentősen [nőtt](#) a beáramló FDI mennyisége. Tatjana Karaulac [számításai](#) szerint ez a növekedés Bulgária, Románia és a balti államok esetében volt a legnagyobb: például Litvániában 2004-ben 289, 2005-ben 32, 2006-ban 75 százalékkal nőtt a beáramló FDI mennyisége az előző évhez viszonyítva. Lettország esetében ezen három évre vonatkozó érték 90, 11, és 133 százalék, míg Románia esetében 166, 1, és 73 százalék. Lényeges ugyanakkor megjegyezni, hogy a két

1 1999-ben Csehország, Magyarország és Lengyelország, 2004-ben pedig Bulgária, Románia, Észtország, Lettország, Litvánia, Szlovákia és Szlovénia csatlakozott a NATO-hoz.

említett bővítési körben érintett országok esetében a NATO-csatlakozással egy időben, illetve attól néhány éves különbséggel az Európai Unióhoz való csatlakozásra is sor került, ennek következtében a két szervezetbeli tagság FDI-ra gyakorolt hatása egymástól élesen nem választható el.

Jelen elemzésünk tárgya egy olyan újabb (2009-ben csatlakozott) NATO-tagállam, Albánia, mely ugyan EU-tagjelölt, uniós tagságra rövid távon nem számíthat², így tehát a két szervezethez való csatlakozás időpontja között sokkal több idő telt el, illetve fog a jövőben eltelni, mint az 1999-es és a 2004-es bővítési kör államai esetében.

A NATO-tagság FDI-ra gyakorolt hatását a gyakorlatban [nehéz mérni](#), így esetleges hatás meglétére csak közvetett bizonyítékok alapján következtethetünk. Terjedelmi és módszertani okok miatt jelen elemzésben formális empirikus (ökonometriai módszerekkel történő) elemzést nem tudunk végezni, helyette az alábbi, közvetett tényezőket vizsgáljuk meg a két ország esetében:

- Hogyan alakult az FDI mennyisége a NATO-csatlakozást követő időszakban? (abszolút érték és GDP-hez viszonyított százalékos arány)
- Hogyan alakult az FDI származási- vagy forrásországainak köre? Változott-e a NATO-tagországok aránya, vagy jelentősége a befektetők körén belül?

A NATO-hoz legutóbb csatlakozott országok közül Észak-Macedónia elemzésétől azért tekintünk el, mivel erre kevesebb, mint 1 évvel ezelőtt került sor, és a 2020 tavasza óta eltelt időszak gazdasági fejleményeit nagy mértékben befolyásolta a COVID-19 járvány. Hasonló okokból, illetőleg a rendelkezésre álló adatok hiányos volta miatt nem vizsgáljuk az észak-atlanti szövetséghez 2017-ben csatlakozott Montenegró esetét sem. A koronavírus-járvány gazdasági hatásainak „kiszűrése” érdekében a külföldi befektetésre vonatkozó adatokat csak 2019-ig tartóan elemezzük. Az elemzésben felhasznált statisztikai adatok a bécsi székhelyű WIIW [FDI-adatbázisából](#), illetve az ENSZ égisze alá tartozó [UNCTAD-tól](#) származnak.

Elemzésünk három elkülöníthető tartalmi elemre tagolódik: először a politikai- és országhozzá tartozó kockázat, illetve az intézményi minőség (institutional quality) befektetői döntésekben játszott szerepét vizsgáljuk meg röviden, majd részletesen tárgyaljuk az FDI fontosabb trendjeit Albániában a NATO csatlakozást követően. Megállapításainkat és következtetéseinket az utolsó, negyedik alfejezetben összegezzük.

2 Albánia 2014 óta az Európai Unió tagjelöltje, tényleges csatlakozási tárgyalásait még nem kezdte meg, annak ellenére, hogy a kérdésről 2020 márciusában politikai döntés született. Az ország helyzetét bonyolítja, hogy Albániát és Észak-Macedóniát az uniós döntéshozatalban általában együtt kezelik.

POLITIKAI KOCKÁZAT ÉS INTÉZMÉNYI MINŐSÉG A BEFEKTETŐI DÖNTÉSEKBEN

A klasszikus lokáció-specifikus tényezők között, melyek egy adott országba irányuló külföldi befektetések mértékét befolyásolják, így például a piacmérték, a földrajzi helyzet, a működési költségek, vagy az adózási környezet, mindenképpen figyelembe kell vennünk az országhoz tartozó tényezőket.

Tágra értelmezve, az [országhoz tartozó kockázatot](#) röviden olyan, a célországgal kapcsolatos kockázatok összességévé határozhatjuk meg, mely egy befektető döntéseire hatást gyakorolhat. Ezek egy része számszerűsíthető (például árfolyam-kockázat), másik része kvalitatív komponensekből áll, mely komplex értékelést igényel. Ez utóbbiakhoz sorolható a politikai kockázat, a jogi kockázat, vagy a témánk szempontjából szintén relevanciával bíró regionális kockázat, mely ahhoz a szűkebb régióhoz kapcsolódik, ahol a befektetési célország található. Maga a politikai kockázat is több szinten [értelmezhető](#): legnyilvánvalóbb formái közvetlenül érinthetik a befektetéseket, például az államosítás lehetősége, vagy a biztonsági helyzet olyan mértékű romlása, amely a beruházás folytatását ellehetetleníti. Ezzel szemben a közvetett kockázatok közé sorolhatjuk például a korrupciót, az igazságszolgáltatási rendszer nem megfelelő működését vagy pártatlanságának hiányát, illetőleg a kiszámíthatatlan állami bürokráciát.

NATO-csatlakozás leginkább a politikai kockázat azon elemeire lehet pozitív hatással, melyek a biztonsági [helyzethez](#) kapcsolódnak: mivel a csatlakozás közvetlenül hozzájárul a régiós stabilitás erősödéséhez is (spill-over hatások), mind a csatlakozó ország, mind a szűkebb régió kockázati megítélését pozitívan érintheti.

A befektetési döntéseket befolyásoló kvalitatív vagy "puha" tényezők egy másik köre az [intézményi minőség](#) (*institutional quality*) összefoglaló fogalommal írható le. Ez a megközelítés egy szélesebb körű, holisztikusabb értékelést jelent, mivel a gazdasági környezet bizonyos olyan tényezőit is figyelembe veszik (mint például az oktatási rendszer minősége vagy a kutatás-fejlesztési infrastruktúra), melyek nem csak az állami szereplőktől függenek. Az intézményi minőség lényeges eleme ugyanakkor a politikai stabilitás, a korrupció mértéke, az állami intézmények és az igazságszolgáltatás átlátható működése, vagy a tulajdonjog és más gazdasági alapjogok érvényesülése. Az intézményi minőség megközelítése arra a feltételezésre épül, hogy a külföldi befektetők döntéseit jobban befolyásolja az intézményrendszer általános állapota, mint egy-egy különálló tényező, mint például a korrupció vagy a politikai-biztonsági helyzet.

Mivel az intézményi minőségnek nincs egyértelmű operacionalizálási módja, így mérése sem egyértelmű. Az intézményi minőség mérésének egyik lehetséges módja a Világgazdasági Fórum (World Economic Forum, WEF) által

kidolgozott versenyképességi indikátorok [rendszer](#)e (Global Competitiveness Indicators, GCI). Ez utóbbi az intézményi minőséget öt szempont alapján vizsgálja: a közintézményi szektor működése (így például az elfogulatlanság, az átláthatóság és a korrupció mértéke), az oktatási rendszer minősége, az áru- és munkaerőpiac jellemzői, illetve a kutatás-fejlesztési infrastruktúra fejlettsége. Tomasz Dorożyński és szerzőtársainak [kutatása](#), mely a GCI indikátorait alapul véve 17 közép-kelet-európai országot vizsgált, arra a következtetésre jutott, hogy az intézmény minőség mértéke befolyásolja az adott országba érkező FDI mennyiségét.

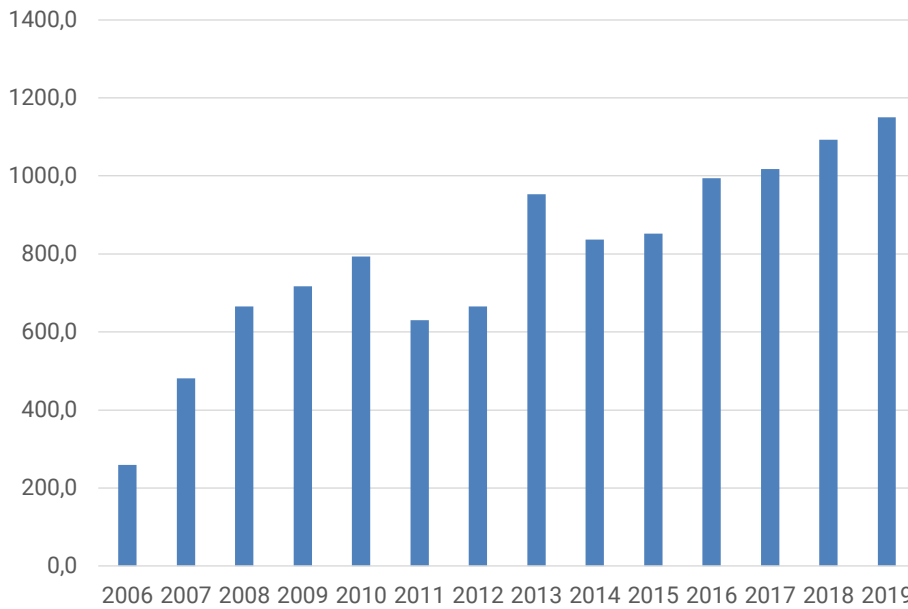
AZ FDI FONTOSABB TRENDJEI ALBÁNIÁBAN A NATO-CSATLAKOZÁS UTÁN

A közvetlen külföldi befektetések ilyen típusú vizsgálatához a leíró statisztika több formáját is igénybe vehetjük: vizsgálható az éves FDI-beáramlás mértéke, az FDI-állomány alakulása, az FDI-állomány a GDP-hez viszonyított százalékos aránya, valamint egy főre jutó értéke. Ezen túlmenően vizsgálhatjuk a befektetések származási- vagy forrásország szerinti összetételét, és ennek időbeli változását, valamint a gazdasági ágazatok vagy szektorok szerinti összetételt is.

Ellentétben a Nyugat-Balkán többi államával, a 2008-9-es világválság [Albániában](#) rövidtávon nem vezetett a beáramló FDI mennyiségének visszaeséséhez. Erre csak 2011-12-ben került sor, melynek [egyik](#) magyarázata az eurózonaválság kibontakozása, mely Albánia két jelentős befektetési forrásországát, Görögországot és Olaszországot is súlyosan érintette. Az éves FDI-beáramlás folyamatos növekedésére csak 2014-2015-től került sor (1. ábra). Hasonló trendek figyelhetők meg a külföldi közvetlen befektetések *állományának* alakulásában is: a 2011-13 közötti időszakban történt kisebb visszaesés után 2014-től regisztrálhatunk folyamatos növekedést ezen mutató értékében is (2. ábra).

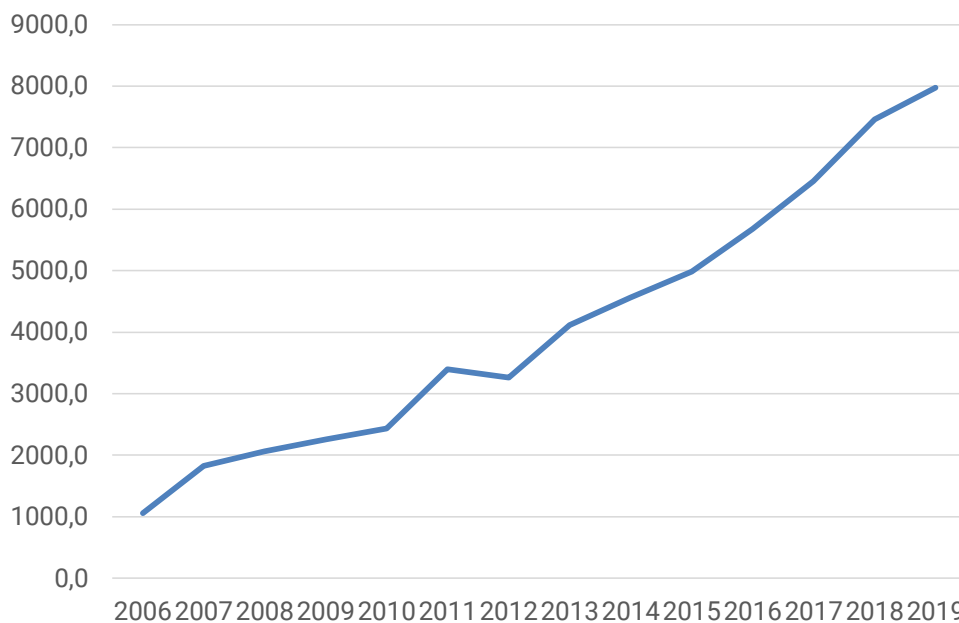
Az FDI növekedése a 2010-es évek második felében több jelentős energetikai beruházáshoz is kötődik: ezek között a Transzadriai gázvezeték (*Trans-Adriatic Pipeline*, TAP) albániai szakaszának kiépítése mellett a [Statkraft](#) megújulóenergia-vállalat által a Devoll folyón létesített vizierőmű-rendszer említhető meg. Fontos megemlíteni, hogy noha a Statkraft székhelye Norvégiában található, a beruházás a statisztikákban kanadai eredetű FDI-ként [szerepel](#). Az IMF adatai [alapján](#) 2015 és 2018 között a TAP és a Statkraft-beruházáshoz kapcsolódó FDI éves szinten a GDP 2,3-3,8 %-át [tette ki](#).

1. ábra
Éves FDI-beáramlás (millió EUR) Albániába, 2006-2019

Forrás: WIIW

2. ábra:
A közvetlen külföldi befektetések állománya (millió EUR) Albániában, 2006-2019

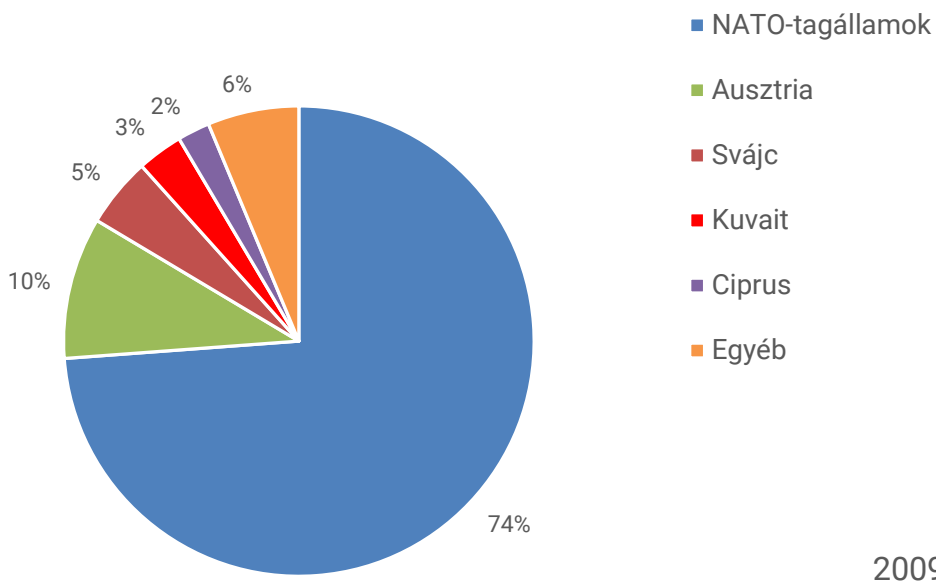
Forrás: WIIW

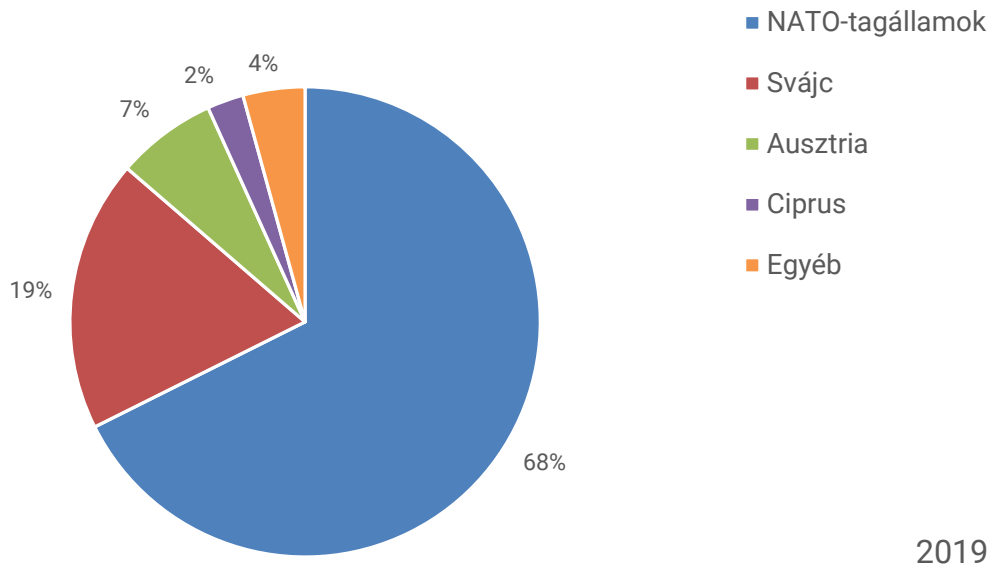
Az FDI-állomány *származási ország* szerinti megoszlása már a NATO-csatlakozás évében a szövetség tagállamainak jelentős fölényét mutatja (3. ábra): ebben az évben az öt legjelentősebb befektetési forrásország (Görögország, Olaszország, Törökország, Ausztria, Hollandia) közül négy volt az észak-atlanti szövetség tagja, míg az teljes FDI-állomány 73,8 %-a kapcsolódott NATO-tagállamokhoz. Tíz év elteltével, 2019-ben a NATO-tagállamok aránya kismértékű csökkenést mutat (68%), melynek oka a svájci forrású FDI mértékének jelentős növekedése. Ez utóbbi a már említett Transzadriai gázvezeték (*Trans-Adriatic Pipeline, TAP*) kiépítéséhez [köthető](#), mely egy svájci bejegyzésű vegyesvállalat, a TAP AG beruházásában valósult meg. Albánia öt legjelentősebb külföldi befektetője között ekkor Svájc mellett ismét négy NATO-tagállam, Hollandia, Kanada, Olaszország, és Törökország szerepelt. A kanadai eredetű FDI növekedése a már említett vízierőmű-beruházással [magyarázható](#), Hollandia mindkét „listán” való jelenlétét illetően lényeges megjegyezni, hogy adózási okokból számos vállalat hajtja végre külföldi befektetéseit holland leányvállalatán keresztül, így a végső befektető kiléte (és „nemzetisége”) az esetek egy részében eltérő lehet. Ezen túlmenően, Svájc esetében megemlítendő az országban élő jelentős albán nemzetiségű diaszpóra befektetői szerepe.

3. ábra.

Az FDI állomány származási ország szerinti összetétele Albániában
2009-ben és 2019-ben

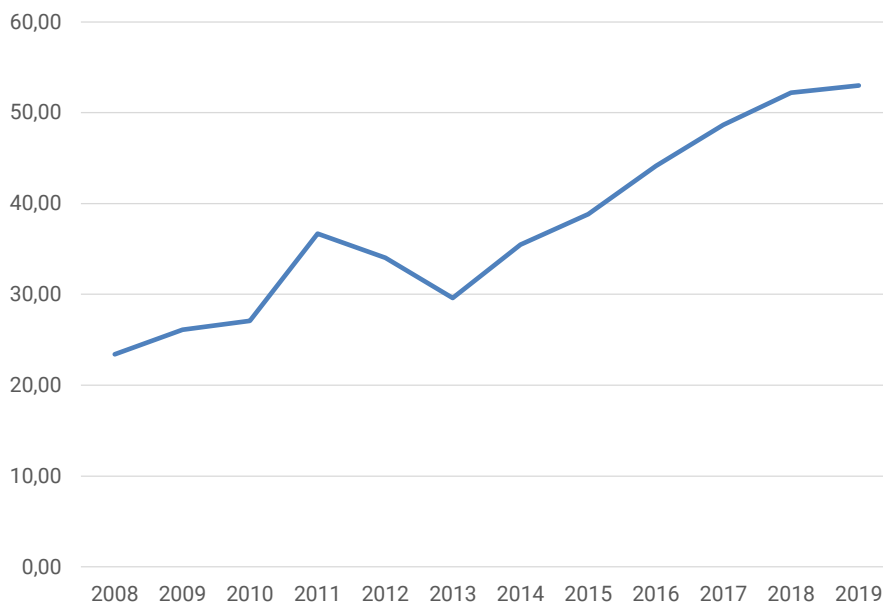

Forrás: WIIW alapján a szerző számításai

Az FDI-állomány *GDP*-hez viszonyított aránya (4. ábra) 2009 után jelentős növekedést mutatott, és egy évtized alatt elérte a nyugat-balkáni régió „középmezőnyének” megfelelő szintet, illetve az EU néhány 2004-ben vagy azt követően csatlakozott tagállamának szintjét.

4. ábra.

Külföldi közvetlen tőkebefektetések állománya a GDP %-ában Albániában, 2008-2019

Forrás: WIIW

Az egy főre jutó FDI értékének összehasonlítása alapján kitűnik, hogy Albánia a nyugat-balkáni régió országai közül ezen mutató tekintetében is a „középmezőnyben” foglal helyet, azonban az Európai Unió „új” tagállamait jellemző értékektől még messze elmarad (lásd 1. táblázat).

1. táblázat:

Az FDI-állomány GDP-hez viszonyított aránya (%) és egy főre jutó értéke (USD, folyó árakon) 2009-ben és 2019-ben

	FDI GDP-hez viszonyított aránya		Egy főre jutó FDI értéke	
	2009	2019	2009	2019
Nyugat-Balkán				
Albánia	27,05 %	54,87 %	1095,8	2909,8
Bosznia-Hercegovina	39,38 %	42,62 %	1856,7	2603,4
Észak-Macedónia	48,13 %	50,48 %	2187,2	3075,7
Koszovó	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Montenegró	n.a.	98,20 %	n.a.	8666,8
Szerbia	45,58 %	81,25 %	2566,7	5504,3
Átlag	40,04 %	65,48 %	1926,6	4552,0
2004 után csatlakozott EU tagállamok				
Bulgária	94,67 %	77,62 %	6586,6	7532,0
Csehország	60,66 %	68,35 %	11997,1	16028,7
Észtország	80,19 %	88,79 %	11855,5	21078,4
Horvátország	53,21 %	48,69 %	7672,0	7122,6
Lengyelország	38,07 %	39,43 %	4364,8	6200,6
Lettország	43,77 %	52,46 %	5370,7	9382,6
Litvánia	39,65 %	38,18 %	4680,4	7557,0
Magyarország	75,64 %	57,05 %	9930,4	9629,5
Románia	40,40 %	39,67 %	3408,3	5122,8
Szlovákia	59,00 %	58,01 %	9727,1	11169,9
Szlovénia	22,39 %	33,20 %	5544,7	8651,3
Átlag	55,24 %	54,68 %	7376,1	9952,3

Forrás: UNCTAD

Megjegyzés: Koszovóra vonatkozóan nincs adat

Az FDI-állomány gazdasági szektorok vagy ágazatok szerinti megoszlását illetően a WIIW [FDI-adatbázisa](#) révén mind 2009-re mind pedig 2019-re vonatkozóan rendelkezünk részletes adatokkal. Az utóbbi év adatsorai az Európai Unió gazdasági tevékenységek nomenklatúrájának (NACE) 2. felülvizsgálatának megfelelő, a korábbihoz képest némileg módosított szektorális felosztás szerint készültek.

A 2009 évben nyilvántartott 2261 millió eurós FDI-állomány 15,6%-a kapcsolódott a feldolgozóiparhoz, míg a legmagasabb, 27,1%-os arányt a pénzügyi szektor képviselte. Jelentősebb részesedéssel bírt még a közlekedés és távközlés (15,8 %), a kis- és nagykereskedelem (11,2 %), valamint az építőipar (8,3 %) is. A 2019. évi adatok alapján a fő változás, hogy a legjelentősebb részesedéssel bíró szektor a villamosenergia- gáz- és gőztermelés és -ellátás lett, 29,6%-os aránnyal (minden bizonnyal a vízierőmű, és gázvezeték-beruházások miatt), a második pedig a bányászat (14,5 %). A tíz évvel korábban meghatározó szerepet játszó szektorok egy része, ugyan lecsökkent részesedéssel, de továbbra is fontos szerepet játszik: a pénzügyi szektor 13,3 %, a közlekedéstől az új statisztikai felosztás szerint különválasztott távközlés és infokommunikáció 12,8 %-ot, a feldolgozóipar pedig 8,4 %-ot képvisel az FDI-állományban.

A külföldi befektetések gazdasági [szektor](#) szerinti megoszlását elemezve megállapítható, hogy mind 2009-ben, mind pedig 2019-ben a belső piacra irányuló (*non-tradable*) ágazatok, így például a szolgáltatások, vagy az energiaellátás tették ki az FDI legnagyobb részét.

KÖVETKEZTETÉSEK

Elemzésünk alapján megállapítható, hogy Albánia a NATO-hoz való csatlakozását követően folytatódott az FDI növekvő mértékű beáramlása, mely alól csak 2011 és 2012 év képez kivételt, amely részben a legfontosabb külföldi befektetők közé tartozó Olaszországban és Görögországban zajló gazdasági válsággal magyarázható. Az elemzés alapján kijelenthető az is, hogy a NATO-csatlakozást követően az FDI-beáramlás üteme elmaradt a NATO 1999-es és 2004-es bővítési körében érintett országok esetében tapasztalható növekedéstől. Ennek magyarázatára megítélésünk szerint négy tényező említhető meg. Először is, az első két bővítési kör államai esetében az Európai Unió csatlakozására a NATO-csatlakozással egy időben, vagy azt követő néhány évben került sor. Albánia NATO-csatlakozása óta azonban több mint 10 év telt el, és az ország uniós tagsága előreláthatóan további hosszabb időt vesz majd igénybe.

Másodszor, a hidegháború vége utáni első két bővítési kör a későbbiektől eltérő világgazdasági körülmények között, a 2008-2009-es világválságot megelőzően ment végbe, mely a befektetők kockázatvállalási és kockázatviselő képességére is hatással volt. Harmadrészt, az említett két bővítési körben érintett országok földrajzi és politikai-kulturális értelemben is közelebb találhatók a nyugati államokhoz, illetve az Európai Unió magországhoz, mely a [földrajzi](#) „gravitációs”

hatásokon keresztül befolyásolta a FDI beáramlás mértékét. Végezetül, a Nyugat-Balkánnal és konkrétan Albániával ellentétben a korábbi bővítési körökben csatlakozott államok a gazdasági-politikai átalakulásban is „előrébb tartottak”, így a posztszocialista régióban „korai” vagy „first mover” előnyöket kereső befektetők számára kedvezőbb lehetőségeket kínáltak.

A külföldi befektetések mennyiségén, illetve mértékén túlmenően érdemes megjegyezni, hogy más nyugat-balkáni országokhoz hasonlóan az Albániába érkező FDI is nagyobb mértékben kapcsolódik a belső piacra irányuló (*non-tradable*) szektorokhoz, mint a közép-európai és a balti államok esetében. Ezen befektetések szerepe a gazdasági modernizáció szempontjából tagadhatatlan (például a telekommunikáció vagy a bankszektor esetében), ugyanakkor az exportkapacitás növeléséhez csak [korlátozottan](#), vagy egyáltalán nem tudnak hozzájárulni. Albánia számára, hasonlóan a régió többi országához, szükséges az exportorientált FDI ösztönzése a jövőben. Ez a kihívás a Nyugat-Balkán azon országaiban is jelentkezik, ahol az állam jelentős anyagi támogatással ösztönzi vagy ösztönözte a külföldi befektetéseket.

Marko Malovic és szerzőtársai arra [hívják fel](#) a figyelmet, hogy a régió országainak bizonyos problémáit – például a humán tőkébe való befektetés hiánya, az intézményi és kutatás-fejlesztési infrastruktúra gyengesége – önmagában az FDI nem tudja megoldani, viszont ezek a magas hozzáadott értékű FDI bevonásának és megfelelő hasznosításának, illetőleg általában a gazdasági növekedés felgyorsításának akadályai lehetnek. A NATO-csatlakozás ugyanakkor hozzájárult a biztonsági helyzet további stabilizálásához, tekintve, hogy a nyugat-balkáni régióban több ország továbbra is megoldatlan politikai konfliktusokkal néz szembe (pl. Bosznia-Hercegovina vagy Koszovó helyzete). Az említett stabilizációs hatás abban is szerepet játszott, hogy több külföldi befektető hajtott végre hosszabb megtérülési idejű energetikai illetve infrastrukturális projekteket a 2010-es évek során, így például a TAP gázvezeték-beruházás, vagy a Statkraft vízierőmű-projektje.

Albániában, mint ahogy a nyugat-balkáni régióban, a fentebb már említett intézményi minőség, illetőleg a jogállami működés is fontos szerepet játszik abban hogy egy adott célország mennyire vonzó a külföldi befektetések számára. Nikolaos Tzifakis és Anastasios Valvis az erre a görög befektetések példáján keresztül [mutatott rá](#): noha 2016-tól megkezdődött a görög gazdaság lassú helyreállása az évtized első felének válsága után, ennek ellenére tovább csökkent a vizsgált három régiós országban (Albánia, Észak-Macedónia, Szerbia) kihelyezett görög befektetésállomány. Mint ahogy a kérdéses három országban működő görög nagykövetségek információiból kiderül, az ország befektetői számos olyan problémával néznek szembe, mely a jogállami működés és az intézményi minőség kérdésköréhez kapcsolódik. Mindenekelőtt az igazságszolgáltatás lassú és kiszámíthatatlan működése, a közbeszerzési eljárások nem kellően átlátható volta, a hazai és a külföldi befektetők közötti (törvényileg nem szabályozott) megkülönböztetés, vagy a hatóságok esetenként önkényes eljárása említhető meg a helyütt.

ÖSSZEGZÉS

Elemzésünket összegezve megállapítható, hogy Albániában a NATO-hoz való csatlakozást követően (egy rövid, az eurózóna-válsággal magyarázható visszaesést kivéve) folytatódott a külföldi befektetések néhány évvel a csatlakozást megelőzően kezdődött növekvő ütemű beáramlása. A NATO-tagállamok részaránya az összes befektetésállományon belül már a csatlakozás évében, 2009-ben igen magas volt (74%), ennek 10 évvel későbbi alacsonyabb szintjét (68%) a Svájc-ból származó, a transz-adriai gázvezeték (TAP) kiépítéséhez köthető befektetések növekedése okozta. Az FDI-állomány GDP-hez viszonyított szintje 2013 óta folyamatosan növekvő tendenciát mutat, és 2019-re elérte a nyugat-balkáni államok átlagos szintjét (lásd 1. táblázat)

Mindezek mellett az FDI-növekedés mértéke elmaradt az 1999-es és 2004-es NATO bővítési kör országai esetében, a csatlakozás után tapasztaltnál. Amellett, hogy az albán NATO-csatlakozásra eltérő politikai és világgazdasági körülmények között került sor, véleményünk szerint ezt az albán intézményi minőség, így például a jogi környezet vagy a jogállami működés problémái is magyarázhatják. Az export-orientált FDI ösztönzése mellett az ország számára a legfontosabb feladat e téren tehát a tágabban értelmezett intézményi környezet javítása.

Mindezek alapján tehát megítélésünk szerint a NATO-csatlakozás „szükséges de nem elégséges” feltétele volt a külföldi befektetések ösztönzésének, és a gazdasági felzárkózás felgyorsításának Albániában.